

Практична робота 6

ТЕМА: «Відбір проб і формування зразка для проведення лабораторної експертизи»

Мета навчитися правильно відбирати проби та формувати середні зразки об'єктів регулювання для проведення лабораторної експертизи

Матеріали та обладнання: підручники, електронні інформаційні ресурси, довідники.

ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Відбір проб підкарантинного матеріалу для проведення лабораторної експертизи здійснюється відповідно до «Порядку проведення інспектування, огляду, фітосанітарної експертизи (аналізів), повторної фітосанітарної (арбітражної) експертизи (аналізів), нагляду, обстеження, моніторингу, знезараження об'єктів регулювання, оформлення сертифікатів, передбачених Законом України “Про карантин рослин”, контролю за проведенням огляду в частині відбору зразків та вибіркового контролю за проведенням фітосанітарної експертизи (аналізів)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2019 р. № 1177, ДСТУ 3355-96 «Продукція сільськогосподарська рослинна. Методи відбору проб в процесі карантинного огляду та експертизи».

ФІТОСАНІТАРНА ЕКСПЕРТИЗА (АНАЛІЗИ)

Стаття 13. Відбір зразків та фітосанітарна експертиза (аналізи)

Виїмки та формування зразків об'єктів регулювання (у тому числі арбітражних) для проведення фітосанітарної експертизи (аналізів) здійснюються державними фітосанітарними інспекторами або фахівцями фітосанітарної лабораторії приватної форми власності за вибором власника вантажу або уповноваженої ним особи. Проведення фітосанітарної експертизи (аналізів) фітосанітарною лабораторією приватної форми власності здійснюється виключно для цілей експорту.

У разі якщо фітосанітарна експертиза (аналізи) проводиться фітосанітарною лабораторією приватної форми власності, власник вантажу або уповноважена ним особа зобов'язаний не пізніше ніж за 24 години до початку відбору зразків повідомити засобами електронного зв'язку відповідний територіальний орган центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері карантину рослин, про транспортний засіб, вантаж і заплановані дату та час початку відбору зразків фахівцями такої фітосанітарної лабораторії. Таке повідомлення вважається отриманим з моменту його направлення. У такому разі державний фітосанітарний інспектор та фахівець фітосанітарної лабораторії приватної форми власності здійснюють спільний огляд вантажу. При спільному огляді вантажу державний фітосанітарний інспектор проводить інспектування та контроль за відбором зразків фахівцем фітосанітарної лабораторії приватної форми власності.

У разі здійснення фітосанітарної експертизи (аналізів) фітосанітарною лабораторією приватної форми власності відбір зразків здійснює фахівець такої лабораторії, а в разі здійснення фітосанітарної експертизи (аналізів) державною фітосанітарною лабораторією відбір зразків здійснює державний фітосанітарний

інспектор.

Відібрані зразки запаковуються у сейф-пакети, про що складається акт, який підписується державним фітосанітарним інспектором (якщо фітосанітарна експертиза (аналізи) буде здійснюватися у державній фітосанітарній лабораторії) або фахівцем фітосанітарної лабораторії приватної форми власності, який здійснював відбір зразків. Фахівець фітосанітарної лабораторії приватної форми власності, який проводив відбір зразків, направляє зразки до фітосанітарної лабораторії приватної форми власності, яка буде проводити фітосанітарну експертизу (аналізи). Державний фітосанітарний інспектор направляє зразки до державної фітосанітарної лабораторії, яка буде проводити фітосанітарну експертизу (аналізи). Форма акта та вимоги до сейф-пакетів встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Відсутність державного фітосанітарного інспектора під час відбору зразків фахівцями фітосанітарної лабораторії приватної форми власності не є підставою для відмови у проведенні фітосанітарної експертизи (аналізів), а також видачі фітосанітарного сертифіката.

Систематичне (п'ять і більше разів протягом року) порушення методів відбору зразків є підставою для звернення центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері карантину рослин, до Національного органу України з акредитації з письмовим вмотивованим клопотанням щодо розгляду питання про тимчасове зупинення дії або скасування атестата про акредитацію фітосанітарної лабораторії.

Фітосанітарна експертиза (аналізи) об'єктів регулювання проводиться відповідно до міжнародних стандартів, інструкцій та рекомендацій з метою виявлення та/або ідентифікації шкідливих організмів фітосанітарною лабораторією за вибором власника вантажу або уповноваженої ним особи. Фітосанітарна експертиза (аналізи) у випадках, прямо передбачених міжнародними договорами та/або зовнішньоекономічними договорами (контрактами), здійснюється державними фітосанітарними лабораторіями.

Фітосанітарна експертиза (аналізи) об'єктів регулювання включає:

здійснення аналізу фітосанітарного стану об'єктів регулювання з метою виявлення шкідливих організмів;

визначення видів шкідливих організмів, їхнього стану, стадії розвитку та кількості;

формування зразка-документа (за наявності).

Фітосанітарна лабораторія проводить фітосанітарну експертизу (аналізи) об'єктів регулювання для цілей експорту з метою виявлення та визначення видів шкідливих організмів з урахуванням фітосанітарних вимог країни-імпортера. Фітосанітарна лабораторія приватної форми власності для проведення фітосанітарної експертизи (аналізів) для цілей експорту повинна мати уповноваження та акредитацію ISO/IEC 17025, ДСТУ ISO 17025 або інших стандартів, якими їх замінено, у галузі застосування методів діагностики шкідливих організмів за тими видами аналізів (експертиз), які вимагаються країною-імпортером для визначення фітосанітарного стану відповідної партії вантажу.

За результатами проведеної фітосанітарної експертизи (аналізів) фітосанітарна лабораторія надає висновок фітосанітарної експертизи (аналізів),

який встановлює фітосанітарний стан всієї партії вантажу.

У разі надходження до фітосанітарної лабораторії зразка з порушенням цілісності сейф-пакета фітосанітарна лабораторія надає висновок фітосанітарної експертизи (аналізів) щодо фітосанітарного стану виключно цього зразка.

Строк дії висновку фітосанітарної експертизи (аналізів) становить 14 днів.

Порядок проведення фітосанітарної експертизи (аналізів) затверджується Кабінетом Міністрів України.

Державний фітосанітарний інспектор на підставі висновку фітосанітарної експертизи (аналізів) встановлює карантинне значення виявлених шкідливих організмів, на основі якого приймає рішення про застосування фітосанітарних заходів та видачу або відмову у видачі сертифікатів, передбачених цим Законом.

Зразки, що надходять на лабораторну експертизу відбираються державними фітосанітарними інспекторами згідно ДСТУ 3355-96 «Продукція сільськогосподарська рослинна. Методи відбору проб в процесі карантинного огляду та експертизи».

Якщо розмір зразка не відповідає зазначеним стандартам його повертають і експертиза не проводиться.

Стандарт поширюється на продукцію рослинного походження, яка імпортується в Україну, перевозиться транзитом через територію України чи всередині країни з різних зон та експортується. Цей стандарт установлює методи відбору проб і формування середньої проби в процесі карантинного огляду та експертизи рослинної продукції. Карантинний огляд та експертиза призначені чітко визначити фітосанітарний стан рослинної продукції та об'єктів регулювання. Вимоги цього стандарту є обов'язковими для підприємств, установ і організацій, а також для громадян-суб'єктів підприємницької діяльності незалежно від форм власності та видів діяльності.

РОЗМІР СЕРЕДНІХ ПРОБ РОСЛИННОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ У ПРОЦЕСІ КАРАНТИННОГО ОГЛЯДУ ТА ЕКСПЕРТИЗИ

Назва сільськогосподарської продукції	Розмір середньої проби
I. Зернові (насіння і зерно)	
Кукурудза: - в зерні - в качанах	1500 г 25 шт.
Пшениця, жито, ячмінь, овес, рис	1000 г.
Просо, чумиза, гречка	500 г.
Могар, сорго, просо африканське	250 г.
II. Бобові (насіння і зерно)	
Боби кінські	2000 г.
Горох, квасоля, нут, сочевиця, чина, маш, соя, арахіс	1000 г.
III. Трави злакові і бобові (насіння)	
Вика, люпин, пелюшка, еспарцет	1000 г.

Буркун, конюшина, люцерна, серадела, перелет, суданська трава	250 г.
Стоколос, чина лісова	100 г.
Грястиця збірна, житняк, костриця, райграс, тимофіївка	150 г.
Польовиця, тонконіг	30 г.
IV. Овочеве-баштанні культури та кормові коренеплоди (насіння)	
Буряки столові, цукрові і кормові	800 г.
Кавуни, кабачки, патісони, гарбузи	500 г.
Огірки, дині	250 г.
Артишок, шпинат, цибуля-чорнушка	100 г.
Цибуля-сівок, часник	1500 г.
Кріп, петрушка, селера, пастернак, ревінь, щавель, кмин, морква, помідори, капуста, редька, редиска, салат та інші	30 г.
V. Квіткові культури (насіння)	
Люпин, настурція, горошок запашний, аспарагус, гарбузи фігурні, пальма	500 г.
Крупнонасінневі – нагідки, немофіла, цикламен, жоржини однорічні	50 г.
Середньонасінневі – айстра, чорнобривці, агератум, алісум, гвоздика, геліотроп, кларкія	15 г.
Дрібнонасінневі – петунія, бегонія, лобелія, тютюн запашний, портулак	1 г.
Матеріал для букетів	
Квіти, гілки, листя зрізані	15 шт.
VI. Деревні та чагарникові породи (насіння)	
Насіння	
Крупнонасінневі – абрикос, слива, алича, дуб, граб, кедр	1000 г.
Середньонасінневі – яблуня, груша, айва, горобина, жимолость, бересклет, клен, сосна, ялина	100 г.
Дрібнонасінневі – тополя, смородина, шовковиця, туя, береза	20 г.
Садивний матеріал	
Саджанці, відводки, живці	15 шт.
Цибулини, бульби, бульбо-цибулини, кореневища	Від 25 до 30 шт.
VII. Олійні, технічні культури (насіння)	
Рицина, арахіс-боби, пальми ста	1500 г.
Соняшник, бавовник, какао-боби, кофе-зерно	1000 г.
Коноплі, льон, сафлор	500 г.
Бамія, канатник	200 г.

Гірчиця, кунжут, лялеманція, перилла, ріпак, рижій	100 г.
Гвайюла, кендир	40 г.
Хміль, цикорій	50 г.
Мак, тютюн	20 г.
VIII. Свіжі фрукти й овочі	
Цитрусові й тропічні крупноплідні – ананаси, грейпфрути, гранати, кокосові горіхи, банани	15 шт.
Крупноплідні – айва, груші, яблука, персики, нектарини, абрикоси, сливи	75 шт.
Середньоплідні – апельсини, лимони, хурма, ківі, мандарини, фейхоа, інжир	50 шт.
Дрібноплідні – абрикоси, алича, сливи, черешні, вишні, кизил, ягоди (суниці, полуниці, смородина, агрус та ін.)	2500 г.
Виноград	15 грон
Волоські горіхи, фундук, ліщина, мигдаль	1000 г.
Баклажани, помідори, перець, огірки	125 шт.
Баштанні – кавуни, дині, кабачки, гарбузи	25 шт.
Коренеплоди – картопля, морква та ін.	30 шт.
IX. Продукти запасу (продовольчі, фуражні)	
Крупи – рисові, гречані, пшеничні, перлові, вівсяні, пшоно, макаронні вироби та ін.	1500 г.
Борошно	1000 г.
Дертъ, висівки, макуха, комбікорм	1500 г.
Сухофрукти та сушені овочі	1500 г.
Спеції, прянощі (перець чорний, кориця, імбир, хмелі-сунелі та ін.), лікарські рослини сушені	500 г.
X. Інші матеріали	
Рослинно-волокнисті матеріали – бавовна-сирець, волокна (куделя) льону, конопель та ін.	1000 г.
Змітки зі складі і транспортних засобів, з картоплі і коренеплодів, ґрунт, біогумус, органічні добрива	100 см ³ (г)

Розміри середніх зразків від лісоматеріалів, пиломатеріалів та дерев'яного пакувального матеріалу

(Згідно Наказу Головної державної інспекції з карантину рослин України № 59 від 11 квітня 2012 р. - Методика проведення обстеження лісових насаджень, огляду та відбору зразків лісоматеріалів, деревини та виробів з неї п.п. 1.2.5, 1.2.6 .).

1. Зразок стружки або тирси становить 100 мл (см³);
2. Зразок деревини хвойних порід для виявлення нематоди повинен мати такі розміри 5+5+10 см ;
3. Зразок від партії обрізних пиломатеріалів становить 10 – 20 см завдовжки в кількості 2 – 3 шт та вагою до 2 кг ;
4. Пакувальний матеріал:

а) від термічно оброблених заготовок пакувального матеріалу відбирається 1 заготовка від партії, що одночасно завантажувалась у сушильну камеру ;

б) при ввезенні імпортного пакувального матеріалу з ознаками шкідників чи хвороб вирізаються уражені частини.

У разі проведення фітосанітарної експертизи зразків об'єктів регулювання, що відібрані не державним інспектором з карантину рослин, експертиза проводиться за заявкою особи, але ВФЕ не є підставою для видачі фітосанітарних документів.

Зразки об'єктів регулювання, що направляються в карантинну лабораторію для проведення фітосанітарної експертизи, повинні бути упаковані в сейф-пакети та супроводжуватись етикетками та направленнями встановленого зразку, а зразки об'єктів регулювання, що розмірами більші, ніж сейф-пакети (в тому числі живий садивний матеріал), щільно упаковуються в полімерні матеріали довільного розміру, в які вкладаються етикетки, після чого зразок опломбовується та супроводжується направленням на фітосанітарну експертизу.

Порядок доставки зразків до карантинної лабораторії

Зразок направляється в лабораторію запакованим у сейф-пакет. Пошкоджені сейф-пакети із зразками в лабораторію не приймаються. Оригінали етикетки і направлення, які підписуються державним інспектором з карантину рослин та представником чи власником вантажу та завірені(направлення) печаткою інспектора вкладаються в окрему прозору кишеню сейф-пакету лицьовою стороною до прозорої частини.

Термін надходження зразків на фітосанітарну експертизу становить не більше 48 год. з моменту відбору проби.

Запакований зразок до лабораторії може бути доставлений особою уповноваженою власником вантажу, або державним інспектором з карантину рослин.

При підозрі виявлення карантинних та інших шкідливих організмів та шкідників у живому стані в об'єктах регулювання їх терміново, протягом 24 годин, необхідно направити в лабораторію на підтвердження чи визначення.

Фітосанітарна експертиза зразків, які надійшли в лабораторію без документу, що підтверджує проведену оплату не проводиться. У разі не надходження підтвердження проведеної оплати за фітосанітарну експертизу протягом 3-х днів зразки повертаються, або знищуються, про що складається відповідний акт.

Оплата за проведення фітосанітарної експертизи здійснюється відповідно до законодавства.

Порядок пакування середніх проб

При відборі протруєної середньої проби необхідно дотримуватися техніки безпеки. В етикетці та направленні інспектор обов'язково вказує ' інформацію про протруювач (його назву).

Середні проби рослин або їх частин з вираженими ознаками захворювань, відбираються із захопленням здорової тканини.

Кожний вид рослини пакується окремо, а підземні частини на експертизу

направляються з ґрунтом. Необхідно обов'язково вказувати видову назву рослини.

При пересиланні пагонів з інших областей із симптомами бактеріальних хвороб необхідно всі зрізані краї суцільно залити парафіном.

Середні проби деревини направляються в лабораторію у сейф-пакетах з кожної партії, породи, ділянки, окремо. При виявленні інспектором шкідників в живому стані, їх збирають згідно діючих методик.

Субстрат, ґрунт, торф. Середні проби у висушеному стані направляють у сейф-пакетах.

При відборі проб з горшкових культур субстрат пакується окремо в поліетиленовий мішечок, пагони, листя також окремо. Всі частини запаковуються у сейф-пакет і у супроводі направлення та етикетки направляються на експертизу.

Льоноволокно. Середня проба має бути запакована у сейф-пакет.

Шкідники, виявлені в процесі відбору середньої проби, та обстежень сортують по стадіях розвитку комах і кожную стадію збирають у сухі пробірки, закривши їх щільним ватним тампоном., чи в коробки. Все це вкладають у сейф-пакет із середньою пробю, яка супроводжується направленням та етикеткою, в яких вказують стан комах (живі, чи мертві), та продукцію пошкоджену ними.

Виявлені комахи ні в якому разі не збирають руками, а збирають за допомогою паперу, або підставивши пробірку чи коробку в напрямку руху комах.

При поштовій пересилці пробірки необхідно ретельно запакувати, кожную окремо, щоб вони під час транспортування не побилися.

Метелики направляються на експертизу у розправленому вигляді. Розправлення метеликів проводять за допомогою ентомологічних голок **Павутинні гнізда** з живими шкідниками направляють терміново на експертизу в посудині з листочками і гілками, закритими корком, або в щільному паперовому мішечку, добре закривши його.

При виявленні трипсів, попелиць, кліщів, білокрилок їх терміново направляють на експертизу у живому стані з шматком кормової рослини, вказавши її вид, у пробірці чи банці, закривши їх корком.

Лялечки, кокони відправляють на експертизу у пробірці, щільно закривши ватним тампоном.

В лабораторію направляють тільки ті шкідники, які мають споріднену родову назву відповідно до Переліку регульованих шкідливих організмів. На ПКР зразки зберігають на пункті до підтвердження спеціалістами лабораторії. Цисти направляються у сухому стані в лабораторію у пробірці, з кожної ділянки, що обстежується, окремо. У пробірку вкладається № етикетки або № пишеться на пробірці склографом. Етикетка накручується на пробірку і закріплюється гумкою. Направлення подаються окремо.

Фільтри Перед початком проведення експертизи на сухих чистих фільтрах зазначається № етикетки. Фільтри направляються в лабораторію у

сухому стані, з кожної ділянки окремо, вкладені в поліетиленовий мішечок. З метою уникнення випадання цист краї фільтрів загинають. Етикетки з направленнями подаються окремо.

Насіння бур'янів

Направляють у лабораторію в пробірках. На пробірці, чи в всередину її вкладається № етикетки. Етикетка і направлення подаються окремо.

Насіння бур'янів можна направляти в лабораторію і в коробках.

При пересилці кожен пробірку запаковують окремо, щоб вона під час транспортування не розбилася. Направлення та етикетка накручуються на пробірку і закріплюються резиновою гумкою.

Гербарій

Направляється на експертизу кожний вид рослини у розправленому вигляді з надземною та підземною частинами на окремому листі в сухому стані з прикріпленими направленням та етикеткою.

Харчові принади.

Держінспектор в лабораторію надсилає на експертизу саму принаду, або відібраних під час розбору шкідників, їх вкладають у різні пробірки, окремо по стадіях розвитку, вказуючи в етикетці і направленні № складу, площу, назву продукції, її походження (країна, область,) яка зберігається в даному складі. Пробірки закриваються щільним ватним тампоном.

Представники господарств усіх форм власності направляють на експертизу харчові принади, в нерозібраному вигляді. З кожного складського приміщення харчові принади супроводжуються актом обстеження, етикеткою, в якій вказують № складу, його площу, назву продукції, її походження (країна, область), кількість харчових принад, термін на протязі якого були виставлені принади. Мішечок, в якому складають харчові принади, повинен бути щільним і добре закритим.

Феромонні, жовті клеєві пастки.

Виборки з феромонних пасток направляються в лабораторію з етикетками, в яких зазначено на який вид шкідника проводилося обстеження, дата розвішування і зняття пасток. Якщо пастка вивішувалася в господарстві, то вказується культура і загальна площа, яка підлягає обстеженню.

Феромонні пастки складають стороною намазаною всередину. На пастці зовні зазначається № етикетки, а сама етикетка додається в поліетиленовому мішечку. Можна пастки скручувати в трубочку клеєною стороною всередину, закріпивши кінці.

ХІД РОБОТИ

Завдання:

Засвоїти порядок і вимоги до відбору проб та формування середнього зразка для проведення лабораторної експертизи згідно ЗУ «Про карантин рослин».

Контрольні питання

1. Який термін дії висновку фітосанітарної експертизи?
2. Який термін надходження зразків на фітосанітарну експертизу?
3. Яким нормативно-правовим актом встановлюється розмір проби, що відбирається для проведення фітосанітарної експертизи?
4. Хто має право відбирати зразки для проведення аналізу?

Література

Основна література

Закон України «Про карантин рослин», прийнятий Верховною Радою України 17 грудня 2024 р. № 4147-IX.

Карантинні організми (з основами експертизи підкарантинних матеріалів): навч. посіб. / С. В. Станкевич, І. П. Леженіна, І. В. Забродіна, Л. В. Жукова. Харків: нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. Харків: ФОП Бровін О. В., 2021. 460 с.

Мовчан О. М., Устінов І. Д. Карантинні шкідливі організми. Київ : Світ, 2000. 197 с.

Вигера С. М., Ключевич М. М., Ковальчук Р. Л. Холізм наук і освіти про здоров'я природи, якість харчових ресурсів, технології та їжу. Наукові аспекти збереження та відновлення природних ресурсів в умовах сучасного розвитку суспільства : Наукова монографія. Рига, Латвія : “Baltija Publishing”, 2024. С. 561–572.

Ключевич М. М., Вигера С. М., Ковальчук Р. Л. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку органічного виробництва фітопродукції в Україні. Moderní aspekty vědy: XLIX. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2024. P. 147–156.

Вигера С. М., Ключевич М. М., Ковальчук Р. Л. Обґрунтування новітньої методології забезпечення здоров'я фітоценозів. Moderní aspekty vědy: XLVII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2024. P. 166–175.

Курс лекцій з навчальної дисципліни «Зовнішній і внутрішній карантин» для студентів ОС «Магістр» спеціальності 202 «Захист і карантин рослин» галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство» / [Гурманчук О. В., Плотницька Н. М., Невмержицька О. М.]. Житомир, ПНУ. 2022. 93 с.

Барановський М.М., Устінов І.Д., Мовчан О.О. Рекомендації з ідентифікації та захисту рослин від адвентивних видів трипсів в умовах закритого ґрунту України. Біла Церква, 2000. 37с.

Станкевич С. В., Леженіна І. П., Мешкова В. Л. Лісова ентомологія: назви основних шкідників лісових насаджень. Вид. 2-ге, перероб. і доп.. Житомир: Видавництво «Рута», 2023. 136.

Допоміжна література

Родигін В.М., Марютін Ф.М., Устінов І.Д., Сикало О.О. Карантинні хвороби рослин: Підручник. Харків: ТОВ „Реал”, 2002. 359 с.

Писаренко В. М., Писаренко П. В. Захист рослин: екологічно обґрунтовані системи. Полтава: Камелож, 2000. 188 с.

Карантин рослин. Частина 1. „Карантинні шкідники”. Устінов І. Д. Мовчан О.М., Кудіна Ж.Д., К., вид. «ІРІС», 1995. 197 с.

Сикало О.О., Мовчан О.М., Устінов І.Д. Під ред. О.О. Сикало Карантинні шкідливі організми. Частина 2. Карантинні хвороби. Київ: Світ 2005. 288 с.

Американський білий метелик: поширення, біологічні особливості та заходи боротьби : метод. рекомендації / С. А. Заполовський, А. І. Ігнатюк, Р. С. Будзінська та ін. Житомир, 2012. 38 с. (Ю. Ф. Руденко, Н. М. Плотницька.)

Станкевич С. В., Забродіна І. В. Моніторинг шкідників сільськогосподарських культур : навч. посібник. Харків : Бровін О. В., 2016. 216 с.

Карантин рослин лісових культур: рекомендації до вивчення дисципліни / розроб. Є. М. Білецький, С. В. Станкевич, І. В. Забродіна; ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. Харків, 2016. 16 с.

Карантин рослин. Методи гербологічної експертизи підкарантинних матеріалів: ДСТУ 4009–2001. [Чинний від 2001-10-01]. Київ: Держспоживстандарт України, 2001.

Карантин рослин. Методи мікологічної експертизи підкарантинних матеріалів: ДСТУ 4180–2003. [Чинний від 2004-07-01]. Київ: Держспоживстандарт України, 2001.

Станкевич С. В., Назви карантинних шкідливих організмів Харків: ХНАУ, 2016. 18 с.

Ілюстрований довідник регульованих шкідливих організмів в Україні / [О. В. Башинська, Н. А. Константинова, Л. А. Пилипенко та ін.]. Київ: Урожай, 2009. 249 с.

13. Інформаційні ресурси в Інтернеті

Міністерство аграрної політики та продовольства України. Офіційний сайт. URL: <https://minagro.gov.ua>

Сайт Держпродспоживслужба України. URL: <https://dpss.gov.ua/>.

ДСТУ 3354-96. Карантин рослин. Методи ентомологічної експертизи продуктів запасу. Київ, 1996. 22 с. (Інформація та документація).

ДСТУ 3355-96. Продукція сільськогосподарська рослинна. Методи відбору проб у процесі карантинного огляду та експертизи. Київ, 1996. 22 с. (Інформація та документація).

ДСТУ 4009-2001. Карантин рослин. Методи гербологічної експертизи

підкарантинних матеріалів. Київ, 2001. 21 с. (Інформація та документація).

Перелік регульованих шкідливих організмів, 2019 р. URL:
http://www.consumer.gov.ua/ContentPages/Zakonodavstvo_U_Sferi_Karantinu_Roslin/129/

EPPO Global Database: URL: <https://gd.eppo.int/>

Журнали: Карантин і захист рослин, Пропозиція, Агроном, Вісник аграрної науки, Агрокомпас.